

tiam actus interni; est enim occasio et causa ut actus internus fiat melior, vel peior, vel quia multiplicentur actus interni, vel diutius durant, vel sunt magis intensi, et requirunt saepe majorem vim, et arduitatem ad perficiendum opus externum.

29. *Quaest. 3* An sint actus indifferentes in individuo? Nota, esse quasdam actiones secundum se bonas, alias ex se, et natura sua malas. Primi generis sunt actus fidei, spei, charitatis, cet. Secundi autem generis sunt furtum, mendacium, fornicatio, cet. Est vero aliud genus actionum, quae in se, et secundum speciem suam consideratae nec malae sunt nec bonae, ut ambulare, legere, et similia, quae ex fine bono vel malo evadunt justae, vel injustae. De his quidem solet quaeri, an sit aliqua actio, quae non solum secundum se, et secundum speciem spectata sit indifferens, sed etiam in individuo, attentis omnibus circumstantiis finis, temporis, modi, cet.

30. R. Cum S. Th. Suariorum, Bellarmino contra Scotum, S. Bonaventuram, Vasquium, et alios, nullos esse actus indifferentes in individuo. Ratio praecipua S. Th. 1. 2. q. 18. a. 9. est ejusmodi: *Actus moralis non solum habet bonitatem ex objecto, sed etiam ex circumstantiis. . . oportet, quod quilibet actus individualis habeat aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum, vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare actus a ratione deliberativa procedens, si non ad debitum finem ordinatur, ex ipso repugnat rationi, et habet rationem mali; si vero ordinatur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni.* Haec Angelicus Doctor.

31. Huc accedit, hominem debere omnes actiones suas ad Deum referre, si deliberate agat, dicente Apost. 1. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Qui-

bus verbis non contineri consilium tantum, sed praecceptum, agnoverunt SS. PP. Agustinus, Caelest. I., S. Maximus, et S. Th. lect. 3. in c. 3. ep. ad Coloss. Hinc maxime oportet, saepius in die, et praesertim primo mane offerre Deo actiones omnes illius diei, ut ita impleatur Apostoli praecceptum, et omnis actio nostra evadat meritoria. Neque enim opus est, ut mystici DD. notant, singula nostra opera singillatim Deo offerre, sed ea saltem in genere referre ad Deum, ita ut sancta illa intentio moraliter, atque in virtute perseveret. Qui plura de hac quaestione scire velit, legat Continuatores Tournely c. 6. *Tract. de Actibus Humanis.* Haec enim ad praxim dicta sufficiunt.

TRACTATUS II.

DE PECCATIS.

CAPUT PRIMUM.

De peccato in genere.

1. *Quaest. 1.* Quid est peccatum, et quae nam conditiones requiruntur ad peccandum? R. 1. Est transgressio legis, sive ut ait Toletus, est voluntarius recessus a regula Divina. Nomine divinae regulae intelligitur praecceptum tam naturale, et humanum, quam Divinum; per recessum autem intelligitur actus, vel ejus ommissio, qui non sit tantum voluntarium, sed etiam liber cum aliqua advertentia malitiae. Hinc. resp. 2. ad peccatum tria omnino requiri: 1. ut sit voluntarium, id est, ut fiat a voluntate consentiente: 2. ut sit liberum, hoc est, ut sit in potestate voluntatis illud agere, vel non agere: 3. ut advertatur mali-

tia; nam si nulla sit advertentia, nullum est peccatum, deficiente sufficienti deliberationis principio. Quod si advertentia non sit plena, ut evenit semidormientibus, vel alio distractis, non erit libertas perfecta, adeoque peccatum, solum evadet veniale, licet alioqui objectum sit graviter malum.

2. *Quaest. 2.* Quenam advertentia sufficiat ad mortale peccatum? R. Multi, praesertim recentiores, contendunt, ad lethale peccatum minime requiri advertentiam actualem, sed satis esse virtuales, et interpretativam, quae in hoc consistit, quod homo teneatur, et possit malitiam actionis agnoscere, quamvis actualiter non advertat; alias, ut ajunt, essent immunes a culpa scelentissimi homines, qui ab affectionibus suis, et pravis consuetudinibus obcaecati plura, eaque gravissima mala patrant, nihil mali animadvertentes. Secunda vero sententia communior affirmat requiri ad peccatum aliquam actualem advertentiam malitiae, aut periculi illius, aut saltem obligationis illud advertendi; quamvis necesse non sit, ut illa permaneat, quandiu peccatum durat, sed maneat in virtute, ita ut cum advertentia sit actus inchoatus, vel saltem illius causa. Ita praeter Suarium, Vasquium, Salmanticenses docent Isambertus, Du-Val, Tostatus, et alii; quia nequit malitia imputari ad culpam, nisi praecedat aliqua ipsius cognitio, saltem confusa, et in causa, cum nihil volitum sit, nisi praecognitum.

3. Haec duplex sententia facile conciliari posse videtur. Nam primo certum mihi est, non requiri ad mortale actualem, et expressam advertentiam malitiae illius, cum plura mala perpetrari soleant, quorum ignorantia, vel inadvertentia sit aliquo modo voluntaria. Id quod evenire potest. 1. ob negligentiam investigandi veritatem, dum quis non vult inquirere id quod cum retrahere posset a peccato, vel ut non impediat libere operari, vel ob laborem vitandum in in-

quirendo; et sic ignorantia est a voluntate quodammodo imperata, inquit D. Th. 1. 2. q. 76. a. 3. 2. modo est voluntaria ob passionem, quam quis vult deliberate sequi et saltem confuse praevidet, effectus pravos qui exinde oriri possunt ac solent. D. Th. 1. 2. q. 6. a. 8.

4. Tertio est voluntaria ratione pravi habitus, ut ibidem docet S. Doctor, et tunc pravae actiones ex illo provenientes, sunt voluntariae, vel in sua causa, cum in principio prava consuetudo voluntarie contrahitur; vel potius, ut animadvertit Antoine, quia peccata hominis malo habitu irretiti secum ferunt aliquam cognitionem malitiae, etsi minus expeditam, sed sufficientem ad reddendos actus deliberatos, et mortales. Sed quoniam ipsi parvi faciunt peccatum, hinc evenit non remare in eorum memoria vestigium cognitionis, quam habuerunt de peccato, ut accidit in iis quoque, qui passione obcaecati operantur. Denique ignorantia fit voluntaria, si homo in agendo advertenter negligat considerare quantum opus est ad cognoscendum peccatum, sed vult praecipitanter operari. S. Anton. et D. Th. ibidem.

5. Contra vero, si ignorantia nullo ex his modis sit voluntaria, nec praecedat in operante aliqua advertentia malitiae, neque directa, neque indirecta, nec in se, nec in causa, non potest in peccatum imputari. Ratio autem est, quia ut aliqui effectus causae tribuantur, oportet praecedere saltem in principio cognitionem aliquam actualem, et expressam malitiae objecti. Cognitio enim, et advertentia interpretativa, ut ajunt Salmant. fundatur super aliquam advertentiam expressam, sicut voluntarium indirectum super voluntarium directum. Praeterea, advertentia interpretativa supponit obligationem, et potentiam advertendi; deficiente autem omni advertentia expressa, nec potentia ulla est, nec ulla obligatio, cum nulla obligatio liget, nisi cognoscatur.

6. Atque haec doctrina communis est apud auctores, non solum probabilistas, sed etiam antiprobabilistas, ut Saint Beure, Doctorem Sorbonicum, Cardinalem Gotti, Wigantium, et alios. Quibus favet S. Antoninus, qui ad peccatum mortale in delectatione morosa requirit non solum deliberationem, sed etiam animadversionem periculi. Ait enim p. 2. tit. 5. c. 5. in fine: *Aut ergo manet talis complacentia post sufficientem deliberationem, et animadversionem periculi, et tunc est mortale.* De cetero nullo modo probari potest opinio eorum (si forte adsunt) qui dicant, operanti adversum leges adscribendos esse errores omnes, quos committit, etiamsi nulla unquam advertentia praecesserit nec in se, nec in causa, saltem in confuso, modo ipse habuerit advertentiam interpretativam, quae posita est in eo, quod quis potuerit, et debuerit malitiam advertere potentia scilicet physica, et remota.

7. Haec quidem opinio, si ita explicetur, omnino debet improbari, ne reos faciamus homines gravissimorum delictorum, quorum nec cognitionem, nec suspicionem habuerunt. Dices: saltem habere potuerunt, et vero debuerunt. R. Id verum esse de potentia physica, et remota, quae tamen non sufficit ad peccatum, sed requiritur potentia moralis, et proxima, quae nequit stare sine cognitione actionis malae, qua mala est. Audiatur Card. Gotti. 2. Tract. 4. de Vitiis q. 1. dub. 4. *Dico 2. ad peccatum mortale sufficere advertentiam implicitam, seu virtuales malitiae actionis, vel ejus periculi, Etenim eo ipso, quod quis dubitat, aut suspicatur de malitia suae actionis, vel malitiae periculo, et tamen rei veritatem inquirere negligens actionem ponit, censetur interpretative et ipsam malitiam velle.* Requiritur ergo ad peccatum aliqua advertentia, saltem in confuso malitiae, qualem habent ii qui in causa malum agnoscunt, vel ejus periculum suspicantur, vel saltem obligationem veritatem investigandi.

8. *Quaest. 3. Qualis consensus requiritur ad mortale?* R. Cum omne peccatum voluntate committatur, ut docent omnes cum S. Aug. et Th. 1. 2. q. 74. ar. 1. ad peccatum mortale requiri perfectum consensum, seu plenam deliberationem voluntatis. Ita DD. omnes cum S. Th. S. Antonino, et aliis: quia motus nostri eatenus sunt culpabiles, quatenus sunt voluntarii, nec aliter voluntarii sunt, nisi quatenus sunt deliberati: ad plenam ergo culpam, et consummatam, quale mortale peccatum est, requiritur plena, et perfecta deliberatio voluntatis: *Potest quod est mortale, esse veniale propter imperfectionem actus, quia non plene pertingit ad perfectionem actus mortalis, cum non sit deliberatus, sed subitus,* inquit D. Th. 1. 2. q. 88. a. 6. Imo concupiscentiae motus ne veniale quidem esse peccatum, si sint omnino indeliberati, et repugnet voluntas, docet Trid. Sess. 5. de pec. Originali.

9. *Quaest. 4. An graviter peccet qui solum negative se habet, et positive non resistit motui appetitus sensitivi circa objectum, sub mortali prohibitum?* R. Cum communi sententia, cessante periculo consensus, solum esse veniale motibus illicitis positive non resistere. Quod videtur consonum doctrinae D. Th. dicentis 2. 2. q. 74. a. 4. *peccatum mortale non potest esse in sensualitate, sed in ratione;* ubi ergo voluntas non consentit, nec proximum est consentiendi periculum, non potest esse culpa gravis; alias teneremur sub gravi ad coercendos positive motus omnes inordinatos, adeoque ad impossibile morale, ut Cajetanus animadvertit. R. 2. Cum adest periculum proximum consensus, gravis est obligatio positive resistendi, cum quisque debeat efficaciter procurare, ne motus inordinatus trahat ad se consensum voluntatis. Unde supervenienti delectationi venereae sub gravi tenemur resistere, et quidem positive, sive per piam, et sanctam meditationem, sive per orationem

ad Deum, aut B. Virginem, aliosve Sanctos, sive per actum amoris Dei; vel saltem per actum simplicis displicentiae, aut animum ad alia divertendo, cum hoc etiam sit positive resistere, ut notant Tournelyus, et alii. Imo et saepe tutius est eos contemnere cum firmo proposito nunquam consentiendi.

10. *Quaest. 5.* Quo pacto committitur peccatum omissionis? R. Grave peccatum omissionis committitur, quoties omittitur aliquid sub gravi praecipitum, sed per actum positivum voluntatis, ut cum S. Th. docetur ab AA. Notandum tamen est. 1. Actus omissionem comitantes, ut ludere, edere, et cetera, dum relinquitur Sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, puta, cum lusus est causa ut Missa non audiat. Tunc autem actus influentes eandem malitiam omissionis induunt, non diversam: quare sufficit confiteri tantum omissionem Sacri. Quod si actio quae est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, ut si quis omittat Sacrum ob furandum, debet confiteri utrumque peccatum, furti scilicet, et omissionis Sacri, sed furtum potest exprimi seorsim ab omissione Sacri, cum non mutet speciem peccati circa Sacri auditionem.

11. *Nota 2.* Peccatum omissionis incipit imputari a tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Imo ipsa ommissio voluntaria in causa imputatur ad peccatum, etiam si postea effectus non sequatur. Unde se se inebrians, praevidens postea se ommissurum Sacrum, tenetur confiteri tum ebrietatem, tum Sacri omissionem. Verum si voluntas ante effectum secutum retractetur, valde probabiliter a multis docetur, opus non esse confiteri effectum, sed illius causam.

12. *Quaest. 6.* An peccatum veniale sit contra legem Divinam? Negare videtur S. Th. 1. 2. q. 88. art. 1. ad 1. dicens, *non esse contra, sed praeter legem, quia non observat modum rationis, quem lex intendit.*

Affirmant tamen Estius, Sotus, et Vazquez, quia peccatum veniale revera est a Deo prohibitum, ut Eccl. c. 7. *Noli velle mentiri.* Matth. 5. *Non jurare omnino.* Nec id negatur ab Ang. Doctore, qui, ut explicant Salmant. distinguit substantiam legis, et modum legis, aitque, veniale quidem peccatum non adversari legis substantiae, sed ipsius modo; qui tamen modus, cum rectae rationi contrarius sit, etiam a lege prohibetur.

13. *Nota,* damnatam esse ab Alex. VIII. propositionem dicentem: *Quod in eo, qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.* Quae doctrina admittens peccatum philosophicum, a Theologico distinctum merito damnatur; quia nemo potest agnoscere opus suum adversari rectae rationi, quin simul saltem confuse agnoscat illud esse contrarium Deo, ut supremo auctori naturae rationalis.

CAPUT II.

De peccatis desiderii, et delectationis.

14. *Quaest. 1.* Quale peccatum sit desiderium mali operis? R. Desiderium, hoc est, intentio, propositum, vel voluntas perpetrandi operis mali est peccatum ejusdem speciei et malitiae ejusdem, ac sit opus, in quod fertur. Constat ex Matt. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam moechatus est in corde suo.* Ratio autem est, quia actus interior sumit bonitatem suam, vel malitiam ab objecto. Hinc desiderium, licet inefficax, furandi rem gravem, occidendi, et fornicandi, est grave peccatum; desiderium vero leviter nocendi proximo, non est nisi veniale.

15. *Quaest. 2.* An, et quale sit peccatum desiderium conditionatum rei vetitae? R. 1. Non est peccatum, saltem mortale, concupiscere rem prohibitam sub conditione, quae tollat vel totam, vel saltem gravem malitiam objecti. Ratio est, quia consensus ille non est graviter inordinatus nec in se, nec in objecto, a quo omnis malitia per conditionem excluditur. Hinc in vetitis jure positivo non peccat graviter desiderans, v. g. carnes edere in quadragesima, nisi Ecclesia prohiberet. Atque etiam in prohibitis jure naturali, si conditio fertur in objectum sub statu quo licitum est, v. g. si Deus permetteret, Titio pecuniam auferrem; nisi essem Sacerdos, uxorem ducerem, quod tamen desiderium raro caret veniali culpa utpote otiosum, nec caret omni periculo.

16. R. 2. Grave peccatum est desiderare conditionate malum aliquod grave, quando conditio non aufert gravem malitiam objecti. Ita evenit in iis rebus jure naturae prohibitis, in quibus malitia nequit separari ab objecto: ut desiderare, v. g. peccare, si non esset infernus, occidere inimicum, si ferret occasio; fornicari, si non esset peccatum, et similia, quae sunt intrinsicè mala, et nunquam a peccato sunt immunia. Quamquam multi probabiliter excusant eos, qui haec habent desideria conditionata mali impossibilibus, quando illud efficaciter non optant, nec vere desiderant, sed solum naturalem propensionem ostendunt. Intellige, nisi aliunde sit periculum consensus, aut pravae complacentiae.

17. *Quaest. 3.* Quando peccatum sit delectari de re mala? R. Certum est delectationem omnem delibèratam, seu morosam de objecto graviter malo; esse grave peccatum. Ita omnes, quia rectae rationi repugnat, ut quis gratum habeat id quod Deo, et rationi contrarium est. Hinc Proverb. 2. dicitur: *Qui laetantur, cum male fecerint, et exultant in rebus pessi-*

mis. Et Sap. 1. *Perversae cogitationes a Deo.* Hinc graviter peccat contra justitiam, qui delectatur de furto, aut homicidio, a se, vel ab aliis patrato; contra castitatem, qui delectatur, vel sibi complacet de objecto turpi, etiamsi non habeat desiderium illud exequendi. Explicanda autem est in confessione circumstantia objecti complacentiae, v. g. an fuerit de copula cum nupta, vel cum libera, ejusdem, vel diversi sexus. cet. Delectatio enim contrahit malitiam objecti, in quo voluntas, veluti praesente delectatur. Item, an persona, quae delectatur, sit voto castitatis obstricta, cet. Quamquam aliqui sentiant non committi adulterium ab eo, qui sibi complacet de nupta, modo non sit desiderium habendi cum ea copulam aut gaudium de copula prius habita. Sed contraria sententia mihi magis arridet, eo quod nunquam in praxi desit periculum proximum concupiscendi nuptam, ut opportune Hoffman animadvertit.

18. *Quaest. 4.* An sit peccatum delectatio de cogitatione objecti mali? R. Haec nullam erit peccatum, si adsit justa causa cogitandi, v. g. studii, medicinae, consilii, cet. modo non sit periculum consensus, vel delectationis circa objectum ipsum. Erit autem veniale peccatum, si fiat ex curiositate, vel alio fine vano, et inutili. Potest autem esse graviter mala, si adsit periculum proximum consensus. S. Th. 1. 2. q. 74. art. 8. dicens: *Si igitur aliquis de fornicatione cogitans, potest delectari de ipsa cogitatione, vel de ipsa fornicatione cogitata. . . . Delectatio de cogitatione fornicationis (sicut cum vult quis de ea praedicare, vel disputare) non est de genere peccati mortalis, sed quandoque est veniale, quandoque nullum.*

19. *Quaest. 5.* An liceat delectatio de modo malae operationis, aut de effectu bono ex ea proveniente? R. 1. Non est per se malum gaudere de modo insolito, vel artificioso malae operationis. Quis enim

vitio vertat ridentes de modo incedendi in ebrio, et temulento, de artificio furantium, cet. Potest autem esse malum, si modus ipse malus sit, aut sit periculum gaudendi de ipso objecto pravo, vel denique aliqua insercedat affectio inordinata. R. 2. Licitum est gaudere de effectu bono, secuto ex opere malo, quia delectatio non fertur in objectum malum. Sic Ecclesia gaudet de redemptione per Christum secuta ex peccato Adami: *O felix culpa*, cet.

20. Quamvis autem peccatum non sit gaudere de effectu bono, qui oriatur ex causa non bona, nunquam tamen licet gaudere de opere objective malo ob bonum effectum inde exortum; hoc enim esset delectari de ipso opere malo. Unde ab Innoc. XI. damnata est haec propositio: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas*. An autem, et quando liceat gaudere de malo proximi ob bonum illius, vel alterius, diximus Tom. 1. lib. 2. Tract. 3. de praec. Charitatis. c. 3.

CAPUT III.

De distinctione peccatorum.

21. *Quaest. 1.* Unde petenda est specifica peccatorum distinctio? R. Cum sententia communi, ex duplici radice: 1. ex oppositione ad diversas virtutes: 2. ex diversa deformitate contra eandem virtutem, prout accidit in perjurio, et violatione voti, sive blasphemia; licet enim haec peccata sint contra eandem virtutem, specie tamen sunt diversa. Quoad hanc secundam radicem conveniunt Doctores. Quod attinet ad primam, quaestio magna est inter S. Thomam, et Scotum, an distinctio specifica desumenda sit proxime ab objectis diversis peccatorum, vel a diversis vir-

tutibus, quibus peccata opponuntur. S. Thomas affirmat eam proxime oriri ex diversitate objectorum. Sic. 1. 2. q. 72. art. 1. Scotus vero, cui non pauci adsentiuntur, eam proxime desumit ex diversis virtutibus, quibus opponuntur peccata. Utraque sententia est probabilis, et fere in idem recidit. Ex utroque enim capite oriri potest distinctio specifica peccatorum, si aut diversis virtutibus opponantur, ut accidit in peccatis commissionis; aut diversum habeant objectum, ut in peccatis omissionis. Ita Roncaglia Tract. 20. de peccatis, c. 2. q. 1.

22. Nota vero, diversa praecepta non inducere distinctionem specificam peccatorum, quando praecepta solum distinguuntur ex parte Legislatorum, ut in furto, quod divina, et humana lege prohibetur. Secus vero si praecepta sint distincta ex parte motivi prohibendi, quia tunc diversae virtutes laeduntur. Sic qui voto obstrictus ad jejunium, illud frangit in Quadragesima, duas laedit virtutes, scilicet temperantiam, ex qua oritur Ecclesiae praeceptum, et Religionem, unde exoritur voti obligatio. Sic qui occidit Sacerdotem non solum peccat contra justitiam, sed etiam contra Religionem, ex cujus motivo Ecclesia vetat Sacerdotes laesionem.

23. Hinc fieri potest, ut peccatum ex objecto minus grave, evadat gravius ex adjectis, sive circumstantiis, ut contra Durandum affirmant S. Thom. Suarius, Azor, et alii; quia etsi ut plurimum gravius peccatum sit, quod perfectiori virtuti opponitur, ut docet S. Th. 1. 2. q. 73. a. 4., attamen nihil prohibet, quominus peccatum specie inferius, sin minus physice, saltem moraliter excedat malitiam peccati superioris. Hinc sodomia, et bestialitas sunt graviora peccata, quam perjurium, teste S. Th. 2. 2. q. 144. ar. 2.

24. *Quaest. 2.* Unde petenda sit numerica distinctio peccatorum? R. Ex duabus radicibus, nempe

ex diversis objectis, non tantum physice, sed moraliter distinctis; et ex morali actu interruptione. Quod ad primam radicem attinet, gravis est quaestio inter Doctores, an in una tantum actione peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium. Negant Navarrus, Suarez, Anacletus, Layman, et alii, qui docent unum numero peccatum committi ab eo, qui pluribus personis detrahit, aut plures occidit; quia etsi objecta sint physice distincta, formaliter tamen sunt unum objectum morale, quatenus in uno actu conjunguntur. Fatentur isti tamen, gravius esse peccatum pluribus, quam uni detrahere, decem, quam unum occidere, adeoque id esse in confessione explicandum, cum licet unum sit peccatum, decem tamen peccatis aequivaleat, ut notat Suarez de Poen. d. 22. S. 5.

Alii vero communius, et ut puto verius sentiunt, diversa objecta totalia diversa numero peccata constituere. Nam sicut unus actus, respiciens plura objecta specie diversa, includit plura specie peccata distincta, ita actus respiciens plura objecta numero distincta, includit plura numero distincta peccata. Sed ad praxim parum refert, utrum ea plura numero peccata dicantur, an unum pluribus aequivalens, et in Confessione explicandum. Quaestiones varias, quae ex hoc capite oriri possunt, vide apud auctorem.

25. Quod ad secundam radicem attinet, quae in morali actu interruptione consistit, sit *Quaest. 3.* Quando nam actus moraliter interrumpantur? *R. 1.* Actus mere internos, qui in solo corde consistunt, ut sunt odia, haereses, desideria, et delectationes turpes, cet. statim ac multiplicentur, moraliter interrumpi, ita ut tot sint peccata cordis, quot sint actus voluntatis, illis consentientis. Ratio est, quia tales sunt illi actus interni, ut unus ab alio non dependeat, proindeque nequeant moraliter continuari. Ita Suarez, Vaz-

quez, Salmant. aliique contra Canum, Lugo, et alios, censentes non interrumpi nisi per contrariam voluntatem, aut tempus longe diuturnum. Itaque explicare debet Poenitens, si possit, quoties voluntate consenserit; aut si id sine magna difficultate nequit, quantum temporis in prava voluntate duraverit.

26. *R. 2.* Actus interni, qui solo corde non perficiuntur, sed exterius ore, aut opere consummuntur, moraliter censentur interrumpi. 1. Per retractionem voluntatis: 2. per liberam cessationem, sive voluntariam, sive involuntariam, ut per somnum, distractionem, cet. quae diuturna sit, quaeque ad continuationem actus nova indigeat determinatione voluntatis. Hic tamen est notandum, actus voluntatis, qui ex primo proposito procedunt, et moraliter permanent in aliquo effectu, qui deservit ad consummandum peccatum externum, non nisi unum constituere peccatum, quantumcumque duret prava voluntas. Sic qui statuit hominem occidere, et in hunc finem arma parat, viam arripit, et inimicum occidit, unum tantum peccatum committit, licet per dies aliquos illum quaesierit. Rationem dat S. Th. in 2. dist. 42. q. 2. ar. 1. quia omnes hi actus *non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in perversum finem ordinantur.*

27. Quod ad externos actus pertinet, servanda est haec regula. Actus externi moraliter interrumpuntur, quando unusquisque in se completus est, nec subordinatur ad consummationem unius operis, seu finis. Hinc qui tactus, vel oscula impudica habuerit sine animo copulae, plura peccata committit, etsi postea copula subsequatur. Idem dicit Suarez de tactibus, et osculis, quae copulam statim subsequuntur, licet alii cum Navarro censeant, unum tantum esse peccatum, si adeo proxima sint, ut censi possint copulae complementum. Addendum hic etiam cum

La-Croix, eum qui ex animo furandi centum aureos, centenis vicibus moraliter interruptis eos subripiat, centum perpetrare peccata, cum singulae actiones habeant in se malitiam consummatam. Tria etiam sacrilegia committit Sacerdos, in dei Nativitatis tres Missas celebrans in peccato mortali. Vide alia apud auctorem.

CAPUT IV.

De peccato mortali, et veniali.

28. *Quaest. 1.* Quid mortale sit, quid veniale, et quomodo inter se differant? *R.* Peccatum mortale est gravis transgressio Divinae legis, quae privat hominem gratia sanctificante, et amicitia Dei, illumque reddit dignum aeterna poena. *Veniale* est levis transgressio legis Dei, minuens fervorem charitatis, et reddens hominem dignum poena temporali, licet non tollat Dei amicitiam, nec aeternam poenam mereatur. Atque hinc patet inter utrumque discrimen. Nam mortale ex genere suo est contemptus Dei, saltem virtualis, et interpretativus, et aversio a Deo, tamquam a fine ultimo, et conversio ad Creaturam, ipsam practice preferendo Dei amicitiae, adeoque meretur odium Dei, et aeternum supplicium. Quae omnia non conveniunt veniali peccato, quod solum est levis offensa Dei, adeoque non privat Dei gratia, et jure ad haereditatem aeternam.

29. Hinc mortale, et veniale semper differunt inter se specie morali, licet aliquando conveniant in specie physica, ut furtum grave, et leve, quae eidem praecepto, et ex eodem fine opponuntur, et solum differunt penes majorem, vel minorem quantitatem. Unde aliud est peccatum ex genere suo mortale, aliud, quod solum ex accidenti evadit mortale. Peccata ex genere suo graviora sunt ea, quae transgrediuntur virtutes Theologi-

cas, utpote contraria bono alicui interno Dei, v. g. veritati, misericordiae, justitiae. Item ea fere omnia, quae fiunt contra Decalogi praecepta, et laedunt honorem Dei, vel jura proximi. Peccata, quae dicuntur capitalia, non omnia sunt ex genere suo mortalia, quia non omnia graviter laedunt bonum Dei, vel proximi.

30. *Quaest. 2.* Peccatum ex genere suo mortale quo pacto evadere potest veniale? *R.* Tribus de causis: nimirum, ex parte intellectus, ex parte voluntatis, et ex parte materiae. Ac primo ex parte intellectus, si non sit nisi imperfecta deliberatio; ex parte voluntatis, si non sit plenus consensus; et ex parte materiae, si res sit parvi momenti. Non est autem parvitas materiae, ubi ob parvitatem non excusatur ratio offensionis, ut accidit in infidelitate, odio Dei, simonia, perjurio, et blasphemia. Pariter neque in delectatione venerea, deliberate quaesita, vel admissa, ut dictum est in Tract. de sexto Decalogi praecepto.

31. *Quaest. 3.* Quibus modis peccatum ex se leve evadere possit mortale? *R.* Quinque modis id fieri posse. 1. Ratione finis adjuncti: 2. ratione finis ultimi: 3. ratione contemptus: 4. ratione scandali: 5. ratione periculi. De singulis dicam breviter. Ac primo ratione finis adjuncti, ut si quis mentiatur ad extorquendam copulam. Non est tamen gravis obligatio exprimiendi in confessione illud mendacium, sed satis est exprimere desiderium, vel si haec adfuit, sollicitationem ad fornicationem, quia seclusa finis malitia, manet veniale. 2. veniale potest transire in mortale, si ita in rem aliquam sis affectus, ut in ea finem ultimum constituas. Sic graviter peccant, qui lusus gratia, v. g. parati sunt omittere sacrum in die festo.

32. Tertio, ratione contemptus *absoluti, et formalis*, puta, cum praeceptum, etiam leve, violatur ex contemptu formali legis, vel legislatoris, qua talis. Primum est peccatum superbiae consummatae, secun-

dum vero inobedientiae. Quod si praeceptum frangas ex indignatione, malitia, aut prava consuetudine, non contempta potestate Superioris, aut justitia legis, non est contemptus formalis, et expresus, sed tantum virtualis, qui solum est leve peccatum, si materia sit levis: 4. opus leviter malum, imo et indifferens, atque etiam bonum, habens mali speciem, potest esse grave peccatum ratione scandali, ut alibi diximus: 5. etiam tale potest evadere ratione periculi proximi incidendi in mortale; nam qui amat periculum, peribit in illo. Nec possunt excusari a mortali, qui sine justa causa se exponunt periculo probabili peccandi mortaliter. Secus autem si causa sit justa, ut in Medicis, Chirurgis, Parochis, aliisque, modo debitae cautiones adhibeantur ad vitandum peccatum. Vide dicta de scandalo, et de occasione proximi peccati. Tom. I. Lib. II. Tract. III. c. VI.

CAPUT V.

De peccatis capitalibus, ac primo de superbia, et avaritia.

33. Septem vulgo numerantur peccata mortalia, seu capitalia; quia licet non omnia gravia sint ex genere suo, sunt tamen radix, et caput omnium mortalium. In his primum locum obtinet superbia, quae definitur: *Appetitus inordinatus propriae excellentiae*. Dicitur *inordinatus*, quia propriam celsitudinem amare quis potest sine peccato, imo et cum merito, si eam ordinate quaerat, scilicet ob finem honestum, et per vias item honestas. Peccatum superbiae ex natura sua grave est, si superbia sit perfecta, et consummata, ut si quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus subjici renuat.

34. *Quaest. 1.* Quot sunt filiae superbiae? R.

Tres, scilicet: praesumptio, ambitio, et vanagloria. *Praesumptio* est appetitus aggrediendi aliquid supra vires, qui ut plurimum est culpa venialis, nisi praesumas id, ex quo gravis Deo injuria, vel proximo damnum afferatur; ut qui praesumat jurisdictionem Ecclesiasticam, aut potestatem Ordinis, quam non habet, item officium Medici, Advocati, Confessarii, cet. sine peritia. *Ambitio* est inordinatus appetitus dignitatis, vel honoris non debiti, vel debito majoris. Est veniale tantum, nisi exinde damnum proximo inferatur, aut via sit graviter prohibita, ut si quaeras Beneficium per simoniam. Denique *vana gloria*, seu cupiditas inanis gloriae est peccatum per se veniale, potest autem esse mortale ex accidenti, ut dictum est de ambitione.

35. Dupliciter peccari potest ex vanae gloriae cupiditate, *directe* scilicet, vel *indirecte*, ut docet D. Th. 1. 2. q. 3. *Directe*, idque vel per verba, vel per opera. Per verba nempe jactantiae, quae ex natura sua sunt venialia; erunt tamen mortalia si cedant in grave damnum proximi, aut in Dei injuriam, vel contumeliam. Pariter jactantia de rebus graviter malis est mortale; cum approbatio operis eandem cum illo speciem habeat. Per facta committitur peccatum vanae gloriae, cum res fiunt novae, aut peregrinae ad captandam vulgi auram, et dicitur inventio novitatum; quae si ad mores corrumpendos adjuvet, potest esse grave peccatum; secus erit veniale. Ad hanc refertur *hypocrisis*, dum quis simulat sanctitatem quam non habet, quae saepe venialis est culpa; saepe tamen mortalis, quia intercedit injuria Dei, vel contemptus, et damnum proximi.

36. *Indirecte* peccatur, dum quis alteri non vult esse inferior, nec videri. Atque hinc oritur *pernitentia* intellectus, qua quis mordicus adhaeret suae opinioni; quae mortalis erit, si oppugnetur veritas magni mo-

menti, vel ex ea oriatur damnum proximi, v. g. si Medicus cum periculo aegroti maneat in sententia: 2. *discordia* voluntatis, qua peccatur lethaliter, si laeditur graviter bonum Dei, vel proximi. 3. *Contentio* verborum quae gravis erit, aut levis, prout graviter, aut leviter charitas laedatur: 4. *inobedientia*, qua quis non vult exequi, quod ex precepto debet. His superbiae filiabus opponitur vitium *pusillanimitatis*, qua quis nimium sibi diffidens, detrectat honorem, officium, vel dignitatem, qua dignus est. Est ex sua natura veniale peccatum, nisi id quod detrectatur, tale sit, ut ad illud graviter quis teneatur ex charitate, vel ex alio titulo.

37. *Quaest. 2.* Quid est avaritia, et quot sunt ejus filiae? R. Est inordinata cupiditas rerum temporalium. Ex genere suo venialis est, *si intra hoc sistat, ut scilicet homo quantumvis superflue divitias amet, non tamen praefert earum amorem amoris divino, ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, et proximum.* S. Th. 2. 2. q. 118. art. 4. Erit tamen mortale, cum in divitiis constituitur finis ultimus, aut ad eas acquirendas adhibentur media graviter illicita; vel denique homo paratus est peccare potius graviter, quam divitias amittere. Hinc ad Eph. 5. dicitur: *Avarus, quod est idolorum servitus, non habet haereditatem in regno Christi.* Et 1. ad Timoht. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas.*

38. Ex ea sane tamquam filiae nascuntur, Greg. teste, 1. obduratio cordis, egenis, et pauperibus non miserentis, debita nimis duriter exigentis ab eo, qui solvendo est impar, cet. 2. inquietudo cordis ex nimio amore divitias acquirendi, aut timore eas amittendi, quae si retrahit ab spiritualibus, aut aliis ex gravi peccato debitis, erit mortale; aliter non nisi veniale: 3. Violentia, qua res aliena contra justitiam usurpatur, et est peccatum lethale, nisi excuset materiae levitas: 4. fallacia, seu dolus in verbis, quae potest esse mor-

talis, si finis aut media sint graviter prohibita: 5. fraus, et dolus in opere, v. g. in contractibus, quae saepe grave peccatum est contra justitiam: 6. denique proditio contra fidem datam, aut debitam sive personae, sive rei sibi commissae, sive arcani sibi crediti, quae si cedat in grave damnum alterius, est mortale.

39. Unde grave peccatum est aperire alterius literas, nisi praesumatur consensus domini, aut prudenter credi possit in eis nihil contineri quod sit gravis momenti, aut intercedat auctoritas legitima. Erit tamen solum leve peccatum curiositatis, si nullum inde damnum domino obvenire possit. V. A.

CAPUT VI.

De aliis quinque peccatis capitalibus.

40. *Quaest. 1.* Quid est luxuria, et quale peccatum? R. Est inordinatus appetitus rei venerae, qui ex genere suo mortalis est ex Ap. ad Galat. 5. *Opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria... quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Vide dicta de sexto Decalogi praecepto, ubi variae luxuriae species recensentur. Ejus filiae a S. Greg. et Th. octo numerantur; quatuor ex parte intellectus, nimirum caecitas mentis, praecipitatio, inconsideratio, et inconstantia; et quatuor ex parte voluntatis, nempe, amor sui inordinatus, odium Dei, tanquam vindicis, affectus praesentis saeculi, et horror futuri. Priores quatuor veniales sunt, nisi praeceptum aliquod grave frangatur: posteriores autem ex se mortales sunt, sed aliquando ex indeliberatione, vel alia actum imperfectione possunt esse veniales.

41. *Quaest. 2.* Quid est invidia? R. Est tristitia de alterius bono, quatenus videtur imminuere propriam

excellentiam. Ad eam revocatur gaudium de malo alterius, quatenus id nobis bonum aestimatur. Est ex genere suo mortale contra charitatem, cuius proprium est gaudere de bono proximi, tanquam nostro, et de ipsius malo dolere. Est peccatum vere diabolicum, quia ut habetur Sap. 2. *invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum*. Quod si invidia versetur circa gratiam, vel auxilium Dei, est peccatum contra Spiritum S. Notandum vero ex S. Th. 2. 2. q. 136. art. 2 non esse invidiam dolere de bono alterius, quia exinde damnum tibi, vel alteri times. Neque est invidia, sed aemulatio, dolere de bono alterius, non quia illud alter habet, ita ut cupiamus ille deesse; sed quia in nobis illud non est. Quae quidem aemulatio circa spiritualia laudanda est; circa temporalia potest esse honesta, vel non, prout res, quam quis aemulatur, est sibi, vel non est consentanea. Neque est invidia tristari de bono alterius, quo ille est indignus. Erit tamen peccatum, et quidem blasphemiae, providentiam Dei accusare, quasi indignis prospera largientis. Invidus proprie talis est, cum quis dolet de bono alterius, in quantum alter aequat, aut superat ipsum in excellentia, quam ut proprium malum apprehendit.

42. *Quaest. 3.* Quenam sunt filiae invidiae? R. 1. Odium proximi: 2. detractio: 3. gaudium de malo ipsius: 4. susurratio, quae est sermo quo injuste proximo tollitur, vel tolli procuratur amicitia cum aliis. Estque gravissimum peccatum contra justitiam ex Prov. 6: *Sex sunt quae odit specialiter Dominus, et septimum detestatur anima ejus, qui seminat inter fratres discordias*.

43. *Quaest. 4.* Quid est gula? R. Est inordinatus appetitus cibi, et potus, et opponitur abstinentiae, et sobrietati. Potest autem per gulam peccari quinque modis, ut notat S. Greg. 1. edendo ante tempus, citra necessitatem: 2. nimis exquisita, hoc est non conve-

nientia conditioni, et necessitati personae: 3 plus iusto: 4. voraciter: 5. nimis exquisitae praeparata. Hoc vitium ex genere suo veniale est, sed aliquando potest esse mortale; ut si quis gulae causa violet praecepta Ecclesiae, vel se reddat ineptum ad gravia Officii sui ministeria, vel edat quae valetudini suae graviter nocere solent. Pariter erit mortale, bibere, aut edere humanum sanguinem, vel carnem, nisi forte ex medicina, aut extrema necessitate.

44. Peccatum item est edere aut bibere ob solam voluptatem; cum non sit finis honestus, ad quem usus cibi a natura est institutus. Hinc damnata est ab Innoc. XI. propositio dicens: *Comedere, et bibere usque ad satiетatem ob solam voluptatem, non est peccatum*. Erit tamen id solum veniale, secluso scandalo, et periculo nocendi valetudini. Qui autem sponte evomunt, quod sumpserunt, ut iterum edant, aut bibant, vix excusantur a mortali propter gravem rei deformitatem. Ita probabiliter Holzmann, et Wigand cum Sa, et aliis contra Navarrum, et alios.

45. *Quaest. 5.* Quenam sunt filiae gulae? R. 1. Hebitudo mentis: 2. inepta laetitia: 3. multiloquium: 4. scurrillitas non solum in verbis, sed etiam in gestibus: 5. immunditia, et seminis effusio, quae si voluntaria sit, erit mortale, ut alibi diximus. *De quantitate cibi, et potus non potest dari una certa regula*, inquit S. Anton. p. 2. tit. 6. c. I. *Sed plus, et minus exigitur secundum varietatem complexionum, et fatigationum.... Tantum ergo potest, et debet quis comedere, et bibere, quantum credit se indigere ad sustentationem, et executionem eorum, quae sibi incumbit agenda*.

46. *Quaest. 6.* Quale peccatum sit ebrietas? R. Si perfecta sit, et privet hominem usu rationis, est ex genere suo peccatum mortale. Constat inter omnes ex illo Apost. ad Cor. 6. *Neque ebriosi regnum Dei possidebunt*, et ex aliis Scripturae locis. Constat item

ratione; gravis enim est deformitas contra naturam, imaginem Dei deturpare, et ob solam potus delectationem privare se usu rationis. Non erit tamen mortale, si ebrietas sit tantum imperfecta, quae nimirum hominem omnino non privet usu rationis, licet eam perturbet aliquantulum. An autem liceat se inebriare ex Medicorum praescripto ad conservandam valetudinem, si opus fuerit, disputant auctores. Negant multum, praesertim recentiores, eo quod ebrietas sit intrinsece mala, adeoque nunquam liceat nec ad vitandam mortem. Alii tamen satis probabiliter, imo et probabilius affirmant, si potus solum adhibeatur ad expellendos, vel corrigendos humores, licet indirecte, et accidentario sequatur ebrietas; id enim non tam est ebrietatem velle, quam permittere. Sic licitum est matri sumere pharmacum directe tendens ad conservationem vitae, quamvis indirecte oriatur expulsio foetus. Non licet tamen potum directe sumere ad se inebriandum; hoc enim esset intrinsece malum. V. D. Th. 1. 2. q. 88. a. 5.

47. *Quaest. 7.* An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam quis ei minuitur, nisi inebrietur? R. neg. quia id esset privare se directe usu rationis, quod natura sua, et ab intrinseco malum est. Neque tunc adest causa excusans, sicut in quaestione praecedenti; ibi enim vinum est medium per se ordinatum ad expellendum morbum, sed non in nostra hypothesisi. Praeterea in illo casu periculum vitae est ab intrinseco, nempe a morbo vexante, quem ideo licet expellere per vini potationem; hic autem periculum est ab intrinseco, quod nequit licite vitari per ebrietatem. Sicut licet matri expellere foetum inanimatum usu medicinae ad servandam vitam, sed id non licet ad defendendam vitam a propinquis, mortem minitantibus, nisi sumat pharmacum. Nostra sententia confirmatur auctoritate D. Ang. serm. 232. de temp. dicentis:

Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.

48. *Quaest. 8.* An sit peccatum alium inebriare, vel provocare ad se inebriandum? R. Certum est esse mortale per se loquendo, provocare alium ad haustus, praeviendo ipsum fore inebriandum; cum sit causa moralis ebrietatis. Idem dico de eo, qui vinum alteri praebet fortissimum cum periculo probabili ebrietatis. An autem licitum sit aliquem ad ebrietatem inducere, ut ille impediatur a majori malo, puta homicidio, sacrilegio, cet? Tres sunt DD. sententiae. 1. absolute negat id ullo casu licere, cum sit cooperari ebrietati, quae intrinsece mala est. Ita Tournelyus, Hozman, alii. Secunda id solum licere dicit, quando is qui inebriatur, id sine peccato faciat, puta ex potu vini fortissimi aut medicati; hoc enim solum esset inducere aliquem ad ebrietatem materialem, vel potius eam permittere ad vitandum majus malum. Ita Layman, Salmant. Denique alii absolute affirmant, quia licitum est ei, qui paratus est committere majus malum, suadere minus malum, si aliter illud vitare nequeat. Medina, Lessius, alii. Prima sententia tutior est, sed aliae sunt satis probabiles.

49. *Quaest. 9.* Quale peccatum sint mala in ebrietate commissa? R. Ea culpa vacant, si praevisa non sint, saltem confuse, et in causa. Verum si praevisa sint, saltem in genere, et confusse, imputantur ad culpam, cum sint voluntaria in causa. Ita S. Th. 1. 2. q. 77. a. 7. Imo etsi ea mala postea non sequantur, coram Deo imputantur, si se inebrians praevideat ea probabiliter ex ebrietate secutura. *Vide dicta de ratione voluntarii.*

50. *Quest. 10.* Quid est ira, et quando sit peccatum? R. Ira generatim accepta est appetitus vindictae, qui si ordinatus sit, non est peccatum, imo

et potest esse laudabilis secundum illud psalmi 4. *Ira- scimini, et nolite peccare.* Si tamen sit inordinatus, est unum ex peccatis capitalibus; ira siquidem numeratur ab *Ap. ad Gal. 5.* inter opera carnis, a regno Dei excludentia. Haec autem inordinatio duplici modo evenire potest, ut ait D. Th. 1. ex parte modi irascendi, v. g. si ultra modum interius exardescas, vel exterius signa iracundiae exhibeas: 2. ex parte objecti, ut si vindictam appetas justo majorem, vel sine justa causa, vel ob finem injustum, vel per viam injustam. Ita priori modo inordinata solet esse veniale, nisi accedat blasphemia, maledictio, vel scandalum. 2. modo est mortale ex genere suo contra charitatem.

Quaest. 11. Quanam sunt irae filiae? R. Ex parte cordis sunt tumor mentis, et indignatio, quae venialia sunt, nisi crescant, usque ad odium et gravem contemptum alterius: 2. Ex parte oris sunt clamor, blasphemia, et maledictio, quarum clamor ex genere suo venialis est, alia mortalia, si cum deliberatione procedant: 3. ex parte operis sunt rixae, pugnae; seditioes, quae prout leves sint, aut graves, possunt evadere peccata venialia, vel mortalia. Circa maledictionem, qua quis alteri malum imprecatur, docet D. Th. 2. 2. q. 77. a. 3. *quod secundum suum genus est peccatum mortale, et tanto gravius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare, et revereri tenemur. Contigit tamen, verbum maledictionis prolatum esse veniale vel propter parvitatem mali, quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione talia verba profert; quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.*

52. *Quaest. 12.* Quid est acedia, et quale peccatum? R. Acedia late sumpta est animi taedium, seu remissio in exercitatione virtutum ob laborem ipsius adjunctum. Estque tunc peccatum, cum ob eam

omittitur aliquid praeceptum, aut aliquid vetitum committitur. Stricte sumpta est tristitia, et taedium de divina amicitia, quae apprehenditur ut mala, eo quod ad sui conservationem laborem exigit. Estque natura sua peccatum mortale, quia repugnat charitati Dei. Ejus filiae sunt malitia, qua quis odio habet bona spiritualia, et vellet ea non esse, aut poenitet ipsum bene fecisse, aut Dei beneficium contemnit, v. g. desiderando non fuisse natum, non agnovisse Christum, cet. Est autem ex genere suo mortale: 2. pusillanimitas, et desperatio de salute aeterna, quae mortale quoque est: 3. rancor, quo nobis fastidiosus sunt, qui spiritualia persuadent; estque per se veniale, nisi conjugatur cum odio adversus ipsos.

53. Tertio: torpor, cum bona fiunt, sed absque debito fervore, estque solum veniale. 4. evagatio mentis in oratione et exercitationibus spiritualibus; quae natura sua venialis est. Erit autem mortalis, si diuturna sit, et voluntaria in oratione graviter precepta, ut in Sacrificio Missae in die festo, et horis Canonicis, ut suo loco diximus.